

Thomas Fischer: *Das bajuwarische Reihengraberfeld von Staubing. Studien zur Frühgeschichte im bayerischen Donaauraum.* - Kataloge der Prähistorischen Staatssammlung 26, Kallmünz 1993, 236 str., 68 tabel, 3 priloge, 21 slik.

Dediščina R. Christleina se zdi neizčrpna. Tako kot njegovi nemški kolegi še vedno niso povsem uporabili vseh idej, ki jih je izkopal v kratkem življenju, tako še vedno izhajajo objave nazopavanj, ki jih je opravil. Ni lahko objavljati tujega gradiva, še bolj zopmo je pobijati tuje ideje. To nalogo je zaupal H. Dannheimer Thomasu Fischerju, ki jo je v času svojega službovanja v Prähistorische Staatssammlung strokovno korektno in človeško etično odlično opravil. Izdelek leži pred nami.

Merovinška grobišča z več sto grobovi že dolgo niso nobena redkost in Staubing blizu Regensburga s svojimi 165 raziskanimi grobovi ne bi bil nič posebnega, če ne bi ležal le kilometer in pol od Weltenburga, kraja spomo najstarejšega samostana na Bavarskem, če ne bi bilo na njem za tisti čas senzacionalnega odkritja lesene cerkve, če ne bi bilo zlatoga križa v gr. 76 in če ne bi bilo R. Christleina, ki je postavil razlago: da je cerkev iz okoli 600 in s tem najstarejša iz severnega predalpskega prostora, da jo je postavila premožna plemenitaška rodbina, morda romanskega izvora, ki bi po svoji moči lahko bila tudi ustanoviteljica samostana Weltenburg, okrog katerega tečejo neskončni spori, kdaj je bil ustanovljen.

Fischerjeva naloga je bila še težja tudi zato, ker je bil velik del grobišča uničen v preko 100 let dolgem pridobivanju peska in je moral torej izhajati pri analizah samo iz dela nekdanje celote. Ohranjeni grobovi segajo v čas od konca 6. st. in nedoločljivo daleč v 8. st., saj so že brez pridatkov in s tem časovno težje opredeljivi. S prikazom poteka razvoja grobišča in spreminjanja pogrebnih navad je Fischer prepričljivo dokazal obstoj cerkve šele v zadnjem obdobju trajanja grobišča, torej najprej v drugi polovici 7. stoletja. Prav tako je skušal dokazati, predvsem s tem, da ni posebnega, ločenega, plemiškega grobišča, da je sicer obstajala boljša rodbina, ki pa še zdaleč ni bila tako imenitna, da bi bila lahko ustanoviteljica bližnjega samostana Weltenburg. To bi mu lahko kar verjeli, seveda pa se lahko vprašamo, ali so predlagana merila, ki v veliki meri še vedno slonijo tudi na Christleinovi delitvi pridatkov na štiri družbene skupine, dovolj dobra, da bi z njimi zajeli družbeno členitev pokojnikov. Ne nazadnje tudi zato, ker najnovejša preverjanja modela štirih skupin kažejo, da gre v resnici v precejšnji meri za časovne in ne družbene stopnje (raziskave Anke Burzler, München). Skratka, vprašanje, ali sploh in če da, kako arheološki sledovi odražajo nekdanje družbeno plastenje, je v veliki meri šele na začetku reševanja. Ne nazadnje zato, ker se arheologija še vedno ni izvila iz obveznih spon tipološko - kronoloških proučevanj.

Prav poseben pomen pa ima obravnavana knjiga zaradi avtorjeve želje odgovoriti na vprašanje obstoja romanskih staroselcev. Čeprav na primeru Staubing odgovora ni mogel dati, ker zanj v 7. st. še ni izdelanih meril, pa je zaradi širine in globine, s katero se je lotil problema, naredil mnogo več. Prikazal je poselitev osrednje Bavarske v antiki, pozni antiki, zbral sledove in dokaze preživetja številnih staroselskih skupin daleč v merovinško obdobje in predstavil model bajuvarske etnogeneze, ki je mnogo-kulturen, mnogoetničen in zelo postopen in trenutno najboljše ustreza doslej odkritim virom in njihovemu kontekstu. Vzorčni primer mu je najdišče Straubing vzhodno od Regensburga, ki je znamenito že iz predhodnih poročil, vsa strokovna javnost pa nestrpno čaka na celovito objavo (ki jo pripravlja H. Geisler). Ta je nekako takle: okoli 400 naseltev germanskih federatov češkega porekla v tamkajšnji utrdbi in severno od Donave izven ozemlja imperija. Sožitje z romanskimi staroselci. Po propadu rimske države, preselitev iz utrdbe in plodno ravnino in nato stapljanje z novodošli germanskimi plemeni (Goti, Langobardi, Alamani...). Fischer je podrobno proučil tudi ostanke lončenine in z veliko verjetnostjo domneva obstoj romanskih delavnic, ki so delale za nove germanske naročnike še v 6. stoletju. S področja osrednje Bavarske se v 6. st. Bavarci postopoma razseljujejo proti jugu in vzhodu.

Fischerjeva knjiga je predvsem pri vprašanju romanskih staroselcev, bajuvarske etnogeneze zastavljena problemsko široko in daje ideje, ki jih bo stroka prežvekovala še dolgo. Tudi zato ni

samo še en katalog še enega grobišča, ki bo dalo še en kamenček v mozaik našega (ne)poznovanja preteklosti.

Andrej PLETESKI

Barbara Johansson - Meery: *Karolingerzeitliche Flechtwerksteine aus dem Herzogtum Baiern und aus Bayerisch-Schwaben.* - Kataloge der Prähistorischen Staatssammlung 27, Kallmünz 1993, 125 str., 8 str. slikovnih prilog ter številne neoznačene risbe in fotografije med besedilom.

Razumevanje zgodovine vzhodnoalpskega prostora je močno odvisno od poznavanja zgodovine sosednjih ozemelj. Zato je vsako nadregionalno delo še toliko zanimivejše. Slovenske kamne s pleteninastim okrasom je pred dobrim desetletjem problemsko obdelal M. Sagadin (Plastika s pleteninasto ornamentiko v Sloveniji. - *Zbornik za umetnostno zgodovino* 17, 1981, str. 33 - 65). Sedaj lahko tej razpravi priložimo delo o tovrstnih predmetih s področja Avstrije, Južne Tirolske in Bavarske.

Avtorica, ki je delo zastavila kot doktorat, ga je po sili razmer zaključila kot magisterij na Umetnostnozgodovinskem inštitutu univerze v Münchnu leta 1982. Katalog zato ne obsega mlajših najdb (npr. iz Molzbichla, Herreninsla na Chiemseeju, Benediktbeurena, St. Benedikta v Sandau itd.). Kljub temu se je zaradi monografske preglednosti zdelo izdajatelju H. Dannheimerju, da je vredno objave, ki jo je omogočil v seriji Katalogov muzeja, ki mu načeljuje - Prähistorische Staatssammlung v Münchnu.

V kratkih uvodnih poglavjih je zgoščeno opredeljen pojem kamnov s pletenino, njihova funkcija in razprostranjenost. Stanje raziskav podaja teorije o nastanku in širitvi tega pojava, kjer avtorica na koncu soglaša z mnenjem, da ta način okraševanja izvira iz antičnega rimskega izročila, ki je prispel v Italijo preko Španije in južne Francije kot posledica arabskih osvajanj. Zlasti v severni Italiji je v 8. st. doživela ta umetnost velik razcvet in se od tod širila na sosednja področja.

Drugi del stanja raziskav je vprašanje časovne opredelitve. Zanj so pomembna opora podatki arheoloških izkopavanj in pisanih virov. Ker na ozemlju, ki ga delo obravnava, na kamnih ni napisov, ki bi jih datirali, avtorica tega dragocenega načina vpenjanja v čas ne omenja. Ob tem mimogrede postaja povsem očitno, da kakršnakoli resna obravnava kamnov s pletenino ni mogoča brez poznavanja hrvaških najdb, ki so izjemne po številu, raznolikosti in vpetosti v različne kontekste.

Poleg kontekstualnega načina datiranja stroka poskuša doseči isti namen s tipološko metodo. Avtorica predstavlja dve, ki se nanašata na čas 8. in 9. stoletja. Prva je razvoj načina okrasa, kot jo je v osnovi postavil R. Kautzsch že leta 1939 in dopolnil 1958 H. Fillitz. Drugi način, ki kot vzrok razlikovanja upošteva tehnično izvedbo kamnov, so postavili 1976 italijanski raziskovalci. Oba načina je avtorica upoštevala pri izdelavi svojega kataloga lastnosti, s katerimi je mogoče opisati kamne.

Pretežni del knjige obsega katalog kamnov, ki so opisani mersko, oblikovno, po lastnostih okrasa in izdelave ter zelo kratko tudi povzetek konteksta najdbe s časovno opredelitvijo po literaturi. Vsak kamen je fotografiran in narisano. Navedeni so podatki o najdišču in bistvena literatura. Zajeti so tudi nekateri še neobjavljeni kamni. Katalog tako predstavlja dobro izhodišče za nadaljnje analize in na tej stopnji poznavanja problema, bi ga bilo mogoče izboljšati le z bolj dokumentarnim jezikom, torej z manj literarnim načinom opisovanja. Vendar je to okolnost, ki pozornega bralca ne bo ovirala.

S tem se delo konča. Ni analitičnega dela, ki bi iz predložene gradiva skušal iztisniti uporabno informacijo in preveriti, v kolikšni meri so tipološka izhodišča ustrezna. Ker trenutno približno isti prostor in isto gradivo (izpopolnjeno z novimi najdbami) obdeluje koroški zgodovinar in arheolog K. Karpf, lahko pričakujemo del, ki v obravnavani prilogi še manjka. Ob napovedanih monografijah, ki jih pripravljajo hrvaški kolegi, pa bo vzpostavljen lok preko našega ozemlja, ki bo omogočil preskok v poznavanju tega dela preteklosti.

Andrej PLETESKI